

МІСЦЕ АГРАРНОЇ РОЗПИСКИ В КРЕДИТУВАННІ АГРАРІЇВ

На сьогоднішній день, аграрний сектор є лідером національної економіки за обсягом експорту товарів, демонструє сталу динаміку зростання й потребує додаткових ресурсів для свого розвитку. Кредитування агропідприємств є ефективним джерелом стимулювання їх розвитку та призводить до зростання внутрішнього сільськогосподарського ринку.

Зокрема, одним із вагомих переваг кредитування аграріїв є зростання власного виробництва, стимулювання населення купувати вітчизняні товари, зміцнюючи економіку держави та загальний показник ВВП.

Аграрні підприємства мають обмежений доступ до банківського кредиту, що зумовлено недостатньою фінансовою стійкістю, недостатнім рівнем державної підтримки та низькою прибутковістю діяльності. Усі ці передумови вимагають інноваційних методів кредитування.

Впродовж останніх п'яти років система підтримки аграріїв в Україні перебувала в процесі постійних змін.

У 2018 році уряд України виділив рекордні 6,3 млрд. грн. платників податків на підтримку аграріїв у формі різноманітних дотацій на фактори виробництва.

Державна підтримка, яка існувала до 2017 року базувалася на субсидіях аграрним підприємствам. До 2017 року понад 90 % всієї підтримки становили податкові пільги. Це пільги від так званого єдиного податку 4ої групи (або фіксований сільськогосподарський податок до 2015 року – ФСП) та спеціального режиму оподаткування податком на додану вартість (ПДВ) для сільськогосподарських підприємств (Світовий банк, 2013). Проте, лише мізерна частка всіх дотацій залишається в кишенях аграріїв.

ФСП – це фіксований податок, який замінює податок на прибуток та податок на землю. Ставка податку коливається від 0,09 % до 1,00 % від нормативної вартості сільськогосподарських земель, в залежності від типу та місцезнаходження землі.

У 2017 році спеціальний режим оподаткування ПДВ для сільськогосподарських підприємств припинив своє існування. Його було замінено на так званий режим «квазіаккумуляції ПДВ», котрий по факту вже не був пільговим оподаткуванням. Натомість, сільськогосподарські підприємства (переважно виробники продукції тваринництва та садівництва) мали право на отримання дотацій, пропорційно до сплаченого ПДВ. Загальний обсяг дотацій за цією програмою склав 4 млрд. грн.

Задля забезпечення потреб аграріїв у фінансах, у чинному законодавстві передбачені механізми їх кредитування шляхом видачі аграрної розписки чи векселя.

Аграрна розписка – документ, який містить обіцянку поставити майбутню сільськогосподарську продукцію або сплатити отримані внаслідок її реалізації кошти задля сьогодишнього отримання ресурсів (фінансових, товарних чи у вигляді наданих послуг/виконаних робіт), необхідних для ведення сільськогосподарської діяльності.

Аграрні розписки є двох видів – щодо поставки сільгосппродукції (товарні) та щодо сплати грошової суми, отриманої від реалізації сільгосппродукції (фінансові).

Аграрні розписки в Україні впроваджуються з 2014 року за підтримки Міністерства аграрної політики та продовольства, Міністерства юстиції та Проекту ІФС «Аграрні розписки в Україні». Робота здійснюється за фінансового сприяння уряду Швейцарської Конфедерації.

Згідно з наявною практикою АР швидша в оформленні (до 2 тижнів порівняно із 4 тижнями на банківський кредит). Банківський кредит – фінансовий, тоді як АР може бути товарною і передбачати, фактично, обмін певних ресурсів на с/г продукцію.

Перевагою АР для кредитора є те, що це більш надійний інструмент. За АР передбачена обов'язкова застава (майбутній врожай), механізм стягнення за виконавчим написом нотаріуса та Реєстр аграрних розписок, який, по суті, виконує роль джерела кредитної історії про боржника. Крім того, АР – це можливість виходу на нові ринки та нових клієнтів.

Найбільша перевага АР порівняно з векселем – це гнучкість. Вексель, на відміну від АР, може бути виконаний тільки шляхом сплати грошових коштів. АР може бути фінансовою та товарною, тобто агровиробник може вибрати, яка форма розрахунків йому зручніша: фінансова чи товарна. Як правило, кредит під вексель може бути виданий тільки за умови його авалювання (поруки банку), що, відповідно, підвищує вартість його оформлення. Заставою за векселем може бути товар або кошти на рахунках, тоді як заставою за АР може бути майбутній врожай, тобто агровиробнику не потрібно додаткове заставне майно для оформлення АР. За АР примусове виконання відбувається протягом 7 днів, тоді як за векселем може тривати декілька місяців. За векселями немає єдиного джерела кредитної історії боржників, по суті, це може бути лише реєстр виданих векселів компанії-векселедавця. За АР існує єдиний відкритий державний реєстр – Реєстр аграрних розписок – де можна перевірити виконання АР.

Строк зберігання інформації у Реєстрі аграрних розписок 75 років. Банки по АР можуть надавати послуги з поруки за АР або надання кредитних коштів на умовах оформленої АР. Очікується, що вартість кредитування по АР буде нижчою ніж класичний банківський кредит.

АР буде виконуватися відповідно до зазначених у ній умов. Зокрема, товарна АР виконується шляхом поставки сільськогосподарської продукції, визначеної кількості та якості. Фінансова АР буде виконуватися шляхом сплати суми коштів, розрахованих за формулою, однією зі змінних якої є ціна на певну сільськогосподарську продукцію. Сторони можуть включити до такої формули показник індексу інфляції.

У 2015 році на самому початку роботи пілотного проекту було підписано 11 аграрних розписок на орієнтовну суму 60 млн. грн. Після розширення проекту ще на три області в 2016 році була підписана 61 розписка на суму близько 370 млн. грн.

Станом на 27 березня 2017 року в Україні з початку дії проекту було підписано 96 аграрних розписок, за допомогою яких фермери отримали фінансування в обсязі понад 845 млн. грн.

Статистика за регіонами виглядає наступним чином: лідером за кількістю розписок є Вінницька область, де було підписано 34 агророзписки, в Полтавській області – 25, Черкаській – 19, Харківській – 11, Хмельницькій – 5, Тернопільській – 2.

Отже, аграрні розписки набирають обороти у всіх пілотних регіонах, що говорить про їх універсальність, життєздатність, економічну обґрунтованість.